

ΙΑ΄ ΖΩΗ - ΜΙΜΗΣΗ - ΤΕΧΝΗ

Ὁ Ἀριστοτέλης οὐρίζοντας τὴν Τέχνη τὴν ἐξηγοῦσε μὲ μιὰ λέξη. Μίμηση. Ὁ Βάγκνερ κάπου λέει στὰ πεζά του: «Ἄμα τελειώσει ἡ Ζωὴ ἀρχίζει ἡ Τέχνη». Συζήτηση δὲ χωρεῖ πὼς ἡ Τέχνη, ἔχοντας ἀφετηρία μιὰ συγκίνηση, ἀλλοῦ παρὰ ἀπὸ τὴ Ζωὴ δὲν μπορεῖ νὰ πηγάξει. Ἀνάγκη ὅμως νὰ καθορίσουμε τὸ ρόλο τῆς Μίμησης τραβώντας πίσω στὴ Ζωή, προχωρώντας κατὰ τὴν Τέχνη καὶ δείχνοντας τί στοιχεῖα πέρνοντας ἡ Μίμηση ἀπὸ τὴ Ζωὴ δημιουργεῖ τὴν Τέχνη, ἢ καλλίτερα γίνεται αἴτιος τῆς δημιουργίας ἔργων Τέχνης.

Ὁ ἐγωϊσμός τοῦ Τεχνίτη γιὰ νὰ διαπιστωθεῖ ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ μιμητικά μέσα ἴσως μάλιστα καὶ τὰ μιμητικά μέσα νὰ εἶναι τὰ μόνα πού νὰ καθιστοῦν κοινωνίσημη αὐτὴ τὴ διαπίστωση (1).

Αὐτὰ ὅμως τὰ μιμητικά μέσα μονάχα τοὺς δὲ φτάνουν παρὰ εἶναι μόνο μιὰ ἀναγκαῖα ἀπαρχὴ γιὰ τὴν καλλιτεχνικὴ διαπίστωση. Ὁ τρόπος καὶ ἡ μέθοδος τῆς χρήσης τοὺς εἶναι κατοπινὸ κριτήριον τοῦ ἔργου τέχνης. Ἄν ἦταν ἀποκλειστικῶς ἀναγκαιότητες τότε ἡ φωτογραφία καὶ ἡ ζωγραφικὴ, καὶ ὁ φωνογράφος καὶ ἡ ὁρχήστρα θὰ ἔστεκαν στὸ ἴδιο καλλιτεχνικὸ ἐπίπεδο. (Ὁ κινηματογράφος, γιὰ τὴν ὥρα, δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι καλλιτέχνημα γιὰτὶ μόνο μιμητικά μέσα τὸν ἀπαρτίζουν. Τότε θ' ἀρχίσει νὰ διεκδικεῖ δικαιώματα γιὰ τὴν Τέχνη ὅταν παύσει νὰ εἶναι ἓνα λεύκωμα ἀπὸ φωτογραφίες).

Ἡ Τέχνη κάθε ἄλλο εἶναι παρὰ μιὰ ἀπλὴ ἀναπαράσταση. Ἄν ἦταν κάτι τέτοιο, θὰ ξεγράφονταν γιὰ πάντα ἡ προσωπικότητα, ἡ ιδιοσυγκρασία, ὁ ἐγωϊσμός τοῦ τεχνίτη, ἀφοῦ ἡ Φύση δὲν ἀλλάζει καὶ δὲ θὰ ἦταν ὑποστατὴ ἡ ἐννοια τῆς ἐξέλιξης, δηλαδὴ τῆς ἐπαναστατικῆς διαπίστωσης. Ἡ γλυπτικὴ δὲ θάλλαζε ἀπὸ τὴν προμηκηναικὴ ἐποχὴ ἀφοῦ

(1) Ὡς καὶ ἡ μουσικὴ ἀκόμη, πού ἀπὸ πρώτη ἐξέταση φαίνεται νὰ μὴν ὑποβάλλεται στὴ μίμηση, δὲν ἔχει ἄλλα μέσα παρὰ τὰ μιμητικά κατοπί ἀπὸ τὴν ἀναγκαῖα ἐξέλιξη αἰώνων ὀλοκλήρων τελείως ὕλικῶν διαπιστωτικῶν μέσων.

τὸ ἀνθρώπινο κορμὶ παρ' ὅλα τὰ στρεβλωτήρια τοῦ γελοίου συρμοῦ δὲν ἄλλαξε.

Λέγοντας λοιπὸν ὁ Ἀριστοτέλης πὼς ἡ Τέχνη πηγάζει ἀπὸ τῆ Μίμησης, ἐννοοῦσε πὼς τὰ διαπιστωτικὰ της μέσα δὲ μποροῦν νὰ εἶναι παρὰ μιμητικά, παρμένα δηλαδὴ ἀπ' αὐτῆ τῆ Φύσει, ἀπ' αὐτὸ τὸ Σύμπαν ὅπου εἵμαστε βουτηγμένοι καὶ ἀπ' ὅπου δὲ μποροῦμε νὰ βγοῦμε, ἀφοῦ ἔξω δὲν ὑπάρχει. Τί ἐννοεῖ ὁμως ὁ Βάγκνερ ὅταν προσθέτει πὼς ἅμα πάψει ἡ Ζωὴ ἀρχίζει ἡ Τέχνη; Δὲν κάνει τίποτες ἄλλο παρὰ νὰ συμπληρώνει τὴν ἰδέα τοῦ Ἀριστοτέλη. "Ὅσο κι ἂν κοιτάζουμε τὴ Ζωή, ὅσο κι ἂν τὴ μελετήσουμε γιὰ νὰ ἐμπνευστοῦμε ἀπὸ αὐτή, τόσο πρέπει νὰ τῆς γυρίσουμε τὴ ράχη ὅταν μᾶς δοθεῖ ἡ εὐκαιρία νὰ διαπιστώσουμε τὴ συγκίνηση ποὺ μᾶς προξένησε.

Μ' ἄλλους λόγους γιὰ μιὰ ὀρισμένη περίσταση τὰ μιμητικὰ στοιχεῖα τὰ ἔχουμε, ποὺ γιὰ ὅλους, μ' ἐλάχιστες, τοπικὲς ἴσως παραλλαγές εἶναι κοινὰ, τὰ ἴδια. Πὼς αὐτὰ τὰ στοιχεῖα θὰ τὰ κάμει ἱκανὰ ὁ τεχνίτης νὰ τὸν διαπιστώσουν; "Ἄν ἡ Τέχνη στὴν οὐσία της εἶναι ἡ διοπίστωση ἐνὸς ἐγωῖσμοῦ, στὴν ἐκδήλωσή της εἶναι ἡ ρυθμοποίηση, ἡ ρυμοτομία ⁽¹⁾ τῆς ἀτομικότητος τοῦ τεχνίτη. Ὅπου δὲν ὑπάρχουν ἀτομικότητες παρὰ σχολές, δηλαδὴ κοπάδια, δημιουργεῖται ὕφος ποὺ καταντᾷ συμβατισμός, δηλαδὴ μαρσμός καὶ θάνατος τῆς Τέχνης.

Ἡ ρυθμοποίηση τῶν μιμητικῶν στοιχείων, σύμφωνα μὲ τὴν ἰδιοσυγκρασίαν τοῦ τεχνίτη εἶναι, κατόπι ἀπὸ τὴν ἀρχικὴ συγκίνηση ποὺ δημιούργησε τὴν ἰδέαν τοῦ τεχνουργήματος, τὸ ἀμέσως κυριώτερον καὶ σημαντικώτερον στοιχεῖόν του. Ὁ πολύχρονος αἰσθητικὸς καυγᾶς οὐσίας καὶ ὕφους στὴν Τέχνη πηγάζει ἀπὸ τὸ ὅτι δὲ θελήθηκε νὰ ξεχωριστεῖ ἡ σημασία τοῦ καθενὸς στὴ συμβολὴ τους στὴν Τέχνη, πὼς ἡ σχολὴ δὲν ἀναγνώρισε τὴν ὑπεροχὴν τῆς ἀτομικότητος ἢ θάρσενε πὼς μὲ ὕφος μόνον γίνεται Τέχνη, δίχως οὐσία. Ἡ σχολὴ δημιούργησε ψευτοκλασσικούς.

Σημειώστε πὼς αὐτὴ ἡ ρυθμοποίηση εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ τὴ διαπίστωση ἔργου Τέχνης, ἄλλοιῶς αὐτὸ μονάχα ὡς

(1) Ἀκατάλληλη ἡ λέξις, μὰ τὴν πέρω μὲ τὴν ἐλαστικώτερον τῆς σημασίας.

δημιουργική συγκίνηση παραμένει απροσπέλαστο για πάντα σὲ κάθε ἄλλη ψυχὴ ἀπὸ τὴν ψυχὴ τοῦ Τεχνίτη πού εἶχε τὴ σύλληψη δίχως ὅμως νὰ πραγματοποιήσῃ καὶ τὴν κήσὴ του. Τί ὠραῖος ὁ μῦθος τοῦ Ἐρμαφρόδιτου ἐφαρμοζόμενος στὸ πάθος πού δονεῖ τὸν καλλιτέχνη !

Ἄς μᾶς ἐπιτραπῆ τώρα νὰ ἔχουμε τὴν ἰδέα πὸς αὐτὴ ἢ ἀποψη μπορεῖ νὰ πλησιάζει κάμποσο τὴν ἀλήθεια στὸ σκοτεινὸ καὶ δυσκολοεξερευνητὸ αἰσθητικὸ λαβύρινθο, ὃχι γιὰ τίποτες ἄλλο, παρὰ γιὰ τὸ ὅτι βρῖσκει σὲ γεωμετρικὸ θεώρημα τὴν ἐφαρμογὴ τῆς ἀπάνω ἀκριβῶς στὶς θεωρίες ὅπου βασίσαμε τὴ σειρά ὄλων αὐτῶν τῶν σημειωμάτων. Ἐξηγοῦμαι. Στὶς ἀρχικὲς μελέτες μας εἶχαμε καθορίσει τὸ συμβατισμό. Τὸν χαρακτηρίσαμε ἀπάνω κάτω σὰν τὸ δολοφόνο τῆς Τέχνης. Ὅπου ξαπλώνεται ἡ λέπρα του, Τέχνη δὲν μπορεῖ ν' ἀνθίσει. Ἡ πηγὴ ὅμως τοῦ συμβατισμοῦ ποιά εἶναι ἂν τὴν καλοεξετάσουμε; ἀκριβῶς αὐτὴ ἡ ρυθμοποίηση πού χαράζει στὰ μιμητικὰ στοιχεῖα τὴν προσωπικότητα τοῦ τεχνίτη. Ὅταν ὅμως ἐκείνο πού στὴν ἀρχὴ εἶναι ἐξαιρετικὸ καταντήσῃ κανόνας, ὅταν τὸ φροῦτο καταντήσῃ σαπίλα, τότε ἡ ρυθμοποίηση πού ξεσπόριασε σὲ συμβατισμό, τί μπορεῖ νὰ λογαριάζει;

Ἡ Τέχνη ἄλλο ἀπὸ ὑποκειμενικότητα δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ κάθε τεχνίτης ἔχει τὴ δική του, πού ρυθμίζει σύμφωνα μὲ τὴν ἰδιοσυγκρασία του. Τέχνη καλουπωμένη δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξει. Καλοῦπι θὰ πεῖ συμβατισμός. Ὁ τεχνίτης, ἐπαναστάτης καθὼς τὸν περιγράψαμε, εἶναι ἓνας σὲ ὅλους εἴτε λίγοι στοὺς πολλούς. Ὅταν ὅλοι εἶναι ἐπαναστάτες σ' ἓναν τόπο, ὁ συντηρητικὸς καταντᾷ ἐπαναστάτης, καὶ ὅταν ἡ καλλιτεχνικὴ ἰδιοσυγκρασία, ἑνός, καταντήσῃ σχολή, τοῦ συρφετοῦ, ἐπαναστάται δὲν εἶναι αὐτοὶ πού ἀντιγράφουν τὸν ἐπαναστάτη. Ἡ Τέχνη εἶναι μιὰ διαρκὴς ἐξέλιξη στὴν ἐπανάσταση. Βγαίνει ἀπὸ τὸ πέλαγος τῆς Ζωῆς, ἀπὸ τὴν ὁμοιομορφία τῆς Φύσης πέρνοντας τὰ στοιχεῖα τῆς καὶ ἰδιορυθμίζοντάς τα σύμφωνα μὲ τὴν ψυχὴ καὶ τὴν αἰσθητικὴ ἀντίληψη τοῦ κάθε τεχνίτη, ἀναδημιουργοῦ ποῖδὸ πολὺ παρὰ δημιουργοῦ. Ὁ Θεὸς εἶναι δημιουργός, ἀναδημιουργός ὁ Τεχνίτης. Γιαὐτὸ ἡ Τέχνη εἶναι πολυποικίλη «ἐπ' ἀπειρον» ἐξήγηση τῆς Ζωῆς μὲ τόσους καὶ τόσους ἐρμηνευτὲς πού συγκλονίστηκαν καθεὶς τους μὲ

ιδιαιτερο ρυθμό στις τόσες έκπαγλες, ἀνεξάντλητες ὁμορφιές της. Εὐτυχισμένος ὅποιος καταλαβαίνει τὴ Ζωή! Νὰ ὁ γεννημένος τεχνίτης! Poeta nascitur non fit!

Παρίσι 12. Ζ'. 1925.

Μ. ΒΑΛΣΑΣ

Υ. Γ. Γενικό θαλάσσωμα στὸ προηγούμενο κεφάλαιο. Βάλθη-
κε ὁ τυπογράφος νὰ ἀποδείξει πὼς δὲ ξέρω τί μοῦ γίνεται ἀπὸ
ἐποψη τυπικοῦ. Ἄς μὲ συγχωρέσουν οἱ ἀναγνώστες μου καὶ ἄς
κάνουν τὸ ἐπανώτατο *σπανιώτατο* (σελ. 186. β'. γρ. β'. παραγρ.)
— ἄς διαβάσουν γυμνῆς καὶ καθαρῆς διανοηκότητος (ἴδια σελίδα
στὸ τέλος τῆς προτελευταίας παραγράφου) καὶ στὸ ἀκόλουθο κα-
τεβατὸ στὴ μέση περιόδου: «στους Φαρισαίους, τοὺς ἔκπορνευτὲς
τῆς Σκέψης καὶ τοὺς μαστροποὺς τῆς Τέχνης» κολλώντας ἐνῶ
ἐρωτηματικὸ μετὰ τὸ «γενεές».

Μ. Β.

ALEXANDRE KOUPRINE

Η ΕΥΤΥΧΙΑ

Ἕνας βασιληᾶς ἐκάλεσε μιὰ μέρα ὅλους τοὺς σοφοὺς
καὶ τοὺς ποιητὲς τοῦ βασιλείου του· καὶ σὰν μαζεύτηκαν
ὅλοι, τοὺς ρώτησε:

— Τί εἶναι Εὐτυχία;

— Εὐτυχία γιὰ μένα, — ἀποκρίθηκε γρήγορα ὁ πρῶτος
— εἶναι νὰ θανατῶζω πάντα τὴ λάμπη τῆς θείας σου μορφῆς
καὶ νὰ αἰσθάνωμαι παντοτινά.....

— Νὰ τὸν ἀποκεφαλίσουν! — ἐπρόσταξεν ὁ βασιληᾶς
μὲ ἀπάθεια. — Ἄλλος!

— Εὐτυχία εἶναι ἡ δύναμη. Βασιληᾶ μου, εἶσαι εὐτυ-
χίς! φώναξεν ὁ δεύτερος.

Μὰ ὁ βασιληᾶς μ' ἕνα στρυφνὸ μειδίαμα εἶπε:

— Ὅστίσσο ἐγὼ πάσχω ἀπὸ αἰμορροΐδες καὶ δὲ
μπορῶ νὰ γιатρευτῶ. Ἄς τοῦ ξερριζώσουν τὴ μύτη! Ὁ
ἐπόμενος.

— Εὐτυχία εἶναι ὁ πλοῦτος! εἶπεν ὁ τρίτος.

Μὰ ὁ βασιληᾶς ἀποκρίθηκε:

— Εἶμαι πλούσιος καὶ ὅμως τὴν εὐτυχία ἀκόμα τὴ